פשיטא בר קטלא הוא. תימה אימא במזיד ולא התרו בו וי"ל דהא נמי נפקא לן מבלי דעת דאיכא מבלי דעת[ז] יתירא עוד י"ל דהא נמי פשיטא דלא יגלה דעל כרחך קרא בלא מתכוין איירי מדכתיב והוא לא שונא:

אלא פרט לאומר מותר. וקשה (ג) דגבי חלב וגבי שבת דכתיב בשניהם שגגה וחייבין פרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם) בתינוק שנשבה לבין הנכריס וי"ל דשאני הכא דכתיב שגגה יתירא[ח] למעוטי אומר מותר[ט]: **ואשר** לא צדה פרט למתכוין לזרוק. בכילד הרגל (ב"ק דף כו: ושם) פירש רש"י (ג) ממעטו ליה ממיתה אבל גלות אית ביה ולא גרעה דא"כ לא הוי כמו אידך לכן גרעה לפרש דפטור (ממיתה[י]) מגלות כדאמרינן[כ] פרק כילד הרגל (שם ד"ה פרט): **מה** יער שיש לו רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם וכו'. וקשה דמסתמא כמו כן יימא מה יער מקום שעומד שם המזיק ויש[כא] רשות לניזק להיות לשם וא"כ קשה דתנן[כב] הזורק אבן לרשות הרבים הרי הוא גולה ומוקי לה בסותר כתלו שהוא ברשותו והרג הניזק שהוא ברשות הרבים ואמאי גולה והא בעינן מקום שיהא רשות לניזק ולמזיק ושיהא הניזק במקום שהמזיק עומד בו וי"ל דלא יליף מייה מקום ההכאה אלא[כג] שיש רשות לשניהם לעכב במקום ההכאה: **נשמטה**[כד] השליבה (ד). והרגתו השליבה אבל אם הרגו אדם פטור דבעינן דרך ירידה:

ואי בעית אימא הא דאיתלע והא דלא איתלע. ולפי האי איבעית אימא כולי עלמא סברי ירידה היא וקשה א"כ אמאי לא קאמר דכולי עלמא ירידה היא הא דאתלע והא דלא אתלע ועוד קשה כי קאמר מעיקרא דכ"ע עליה היא א"כ קשה ברייתא זו לברייתא דלעיל אם השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עליה ורא"ק דכ"ע דעליה הוי ומיירי במיהדק[כה] ובדלא אתלע ולא מיירי בירידה שהיא צורך לעליה דבהא לא פליגי ברייתות והכא הכי קאמר איבעית אימא הא והא לגלות ומיירי הברייתא שמחייבה בירידה שהיא צורך לעליה:

היינו שליבה מתחתיו תני חדא חייב ותניא אידך פטור מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר ירידה היא ומר סבר עליה היא לא דכ"ע עליה היא ולא קשיא כאן לניזקין כאן לגלות איבעית אימא הא והא [א] לגלות ולא קשיא הא דאתליע הא דלא אתליע ואיבעית אימא הא והא דלא אתליע ולא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק: **מתני'** [ט] נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה וחכמים אומרים גולה מן העץ המתבקע רבי אומר גולה וחכמים אומרים [מ]אינו גולה: **גמ'** תניא אמר להם רבי לחכמים וכי נאמר [נ] ונשל הברזל מעצו והלא לא נאמר אלא מן העץ ועוד נאמר עץ למטה ונאמר עץ למעלה מה עץ האמור למעלה מן העץ המתבקע אף עץ האמור למטה מן העץ המתבקע אמר רב חייא בר אשי אמר רב ושניהם מקרא אחד דרשו ונשל הברזל מן העץ רבי סבר יש אם למסורת ונישל[ס] כתיב ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן ורבי יש אם למסורת סבירא ליה והאמר עץ למטה. ונשל הברזל מן העץ: ונאמר עץ למעלה. לכרות העץ: יש אם למסורת. כמה שנמסרה כתב של תיבה למשה אנו צריכין לדורשה ולא לפי המקרא כשאתה קורא ונשל אתה מוסיף הברה של אל"ף או של ה"א בין נו"ן לשי"ן ולפי המסורת ונישל כתיב ופירושו נישל שהשיל הברזל מן העץ המתבקע ומצא את רעהו ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן לשון פעל הברזל עצמו נשל מעל עצו: הא

גמ' אמר רבא[ז] גרסינן ולא גרסינן אלא: באומר מותר. סבור שמותר להרוג את ישראל וזהו מזיד שלו: אנוס הוא. והיאך הוא קורהו מזיד: בפתע פרט לקרן זוית. שלשון פתע הוא בסמוך כדמתרגמי' בתכיף פרט לקרן זוית אם היה זה יוצא ממבוי זה ונכנס לזה לפנות לימין או לשמאל וסכינו בידו וזה בא כנגדו בקרן זוית ולא ראהו והרגו: שדחפו בגופו. בלא מתכוין: להביא ירידה שהיא צורך עליה. כגון הרולה להריס ידו בכח וגרזן בידו ומשפיל תחלה את גופו ושוחה לפניו כדי להריס בכח ובהשפלתו הרג בלא תימא הואיל וצורך עליה היא פטור מגלות דהא כתיב ויפל: בלא צדיה. לשון לידוד שלא בתכוין לגדד לגד שני: ואשר לא צדה. שלא בתכוין לזרוק בגדו ובסמוך לו אלא למקום שזרק אבל לא היה יודע שיש שם אדם: פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע. [א] וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה: אף כל שיש לו רשות לניזק בו'. יצאה חצר של בעל הבית: עליה היא או ירידה היא. בתר דידיה אזלינן והוא היה עסוק בעליה או בתר שליבה אזלינן והעולה עליה היה דוחקה ומשפילה כלפי מטה: כבר נגעת בו'. הרי נגעת כאן בירידה שהיא צורך עליה והא רבינן לה לעיל לחיובא: לפניו חייב. הרג לפניו חייב: ה"ג כאן בירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה שלפניו ולאחריו. כל דרך עליה פטור וכל דרך ירידה חייב הלכך הא דתניא לפניו חייב לאחריו פטור בירידה שלפניו ועליה של אחריו השפיל זרועו כדי להריס בכח והריס (ח) מכח לפניו בהשפלתו חייב הרג בעלייתו לאחוריו פטור והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כגון המריס ידו בכח עד שהשפילו דרך אחוריו ממעל לכתפיו וחזר והגביהן להכות לפניו הרג בהשפלתו דרך אחוריו חייב הרג בהגבהתו פטור והא דתניא בין לפניו ובין לאחריו חייב בירידה שלפניו או שלאחריו והא דתניא בין לפניו בין לאחריו פטור בעליה שלפניו ושל אחריו: לימא כתנאי. הך בעיא דרבי אבהו: לנזקין. חייב אם לא הרגו אלא הזיקו חייב דלנזקין לא שני לן בין שוגג למזיד בין ירידה לעליה כדאמרינן בב"ק (דף כו:) פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון: הא דאתליע. חייב שכל שליבה שהתליעה כשדורסין עליה נכפפת היא למטה וירידה היא ואם לא התליעה אין כאן ירידה: הא דמיהדק. אם היתה השליבה מלא[ז] הנקב שהיא תחובה בו ואחוזה יפה יפה אין כאן דרך ירידה ופטור לא מהדק ירידה יש כאן וחייב: **מתני'** מן העץ המתבקע. יצא קיסם וניתז למרחוק והרג: **גמ'** נאמר

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה יג סמג עשין עה:
ד ב ג ד ה ו מיי' שם הלכה י:
ה ז מיי' שם הלכה יג ולפטור וע' בכ"מ:
ו ח מיי' שם הלכה יד:
ז ט מיי' שם הלכה י:
ח י מיי' שם הלכה יא:
ט כ מיי' שם הלכה יד ולפטור:
י ל מיי' שם הלכה יג ועיין בכסף משנה:
יא מ מיי' שם הלכה טו:

תורה אור השלם

א) אוֹ בְכָל אֶבֶן אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ בִּלְא רְאוֹת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמֹת וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: [במדבר לה, כג]

ב) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: [במדבר לה, יא] לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ הֶעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: [במדבר לה, טו]

ג) וְזֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה וָחָי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם: [דברים יט, ד]

ד) וְאִם בְּפֶתַע בְּלֹא אֵיבָה הֲדָפוֹ אוֹ הִשְׁלִיךְ עָלָיו כָּל כְּלִי בְּלִי צְדִיָּה: [במדבר לה, כב] [וע' תוס' סוד"ה אלא]

ה) וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: [שמות כא, יג]

ו) וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: [דברים יט, ה]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

רבינו חננאל

עד זה הכלל כל שכדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה: ת"ר בשגגה פרט למזיד. כלומר אינו גולה. אוקמה רבא דהאי מזיד שאינו גולה באומר מותר שהאומר מותר קרוב למזיד הוא ולא מיכפר ליה בגלות. אבל המזיד בר קטלא הוא. בבלי דעת אוקמה רבא פרט למתכוין להרוג בהמה והרג אדם לכותי והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא שאינו גולה: ת"ר אם בפתע פרט לקרן זוית דהוה ליה לעיוני. בלא איבה פרט לשונא. כלומר הני לא סגי להו בגלות. הדפו שדחפו בגופו. או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עלייה. בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר. ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק ב' אמות וזרק ד' אמות והיה שם אדם והכהו דלא מיכפר להו בגלות ח) ואשר יבא את רעהו ביער מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם אף כל שיש רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם דינו הכי. בעא ר' אבהו מר' יוחנן היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו. ופשט ליה דהיא ירידה צורך עלייה. ומותיב ליה הא דתנן כל שלא כדרך ירידתו אינו גולה מאי לאו כי האי גוונא. ופריק ליה לא לעולם כי האי גוונא גולה ומתניתין כעין קצב שהיה מקצב דתנו ביה ד' בבי. תני חדא לפניו חייב לאחריו פטור כו' ופרקינן לא קשיא. פי' דרך המקצב להעלות הקופיץ מלפניו ולהורידו לאחריו ואח"כ מחזירו ומעלהו מאחריו ומורידו לפניו ומכה בבהמה הא דתני לפניו חייב לאחריו פטור דרך ירידה לפניו חייב. פי' בעת שמחזיר הקופיץ מאחוריו להכות על הבהמה כדי לנתחה שזו היא ירידה ממש ובירידה שלאחריו בהחזרת הקופיץ שהיא כעין עלייה פטור. והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור הוא בהגבהת הקופיץ מלפניו עד שיחזירו לאחריו פטור שהוא דרך עלייה לאחריו חייב שהוא דרך ירידה ג) (ופירשוהו) [ופירשוהו] בתלמוד ארץ ישראל. א"ר ינאי טבח שהיה מקצב והכה בין מלמעלה בין מלמטה גולה ואתיא כדמר בר רב הונא ג) טבח שהיה מקצב והכה לפניו למטה גולה. למעלה אינו גולה. לאחריו למעלה גולה. למטה אינו גולה. והא דתני' בין לפניו בין לאחריו חייב בירידה שלפניו ושל אחריו. והא דתניא בין לפניו בין לאחריו פטור בעלייה שלפניו ושל אחריו כאשר כבר פירשנו. [המשך בדף ח.].

חשק שלמה על ר"ח א) וכן פי' ר"ח בב"ק דף כ"ו ע"ב הובא בחידושי הרשב"א ובשיטה מקובצת שם: ב) וכן נראה מפסק הרמב"ם הל' רוצח פ"ו הי"ג כפירוש ר"ח דלא כרש"י: ג) פירושלמי איתא כיי דמר רב הונא:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) עי' תוס' לקמן ט. ד"ה אמר, ב) [לקמן ט:], ג) [לקמן ט.], ד) [שם.], ה) [שם:], ו) [עי' תוס' ב"ק כו: ד"ה פרט, ותוספות סנהדרין עז: ד"ה סתם, ותוס' לקמן ט. ד"ה ורב תסלא], ז) [עי' תוס' לקמן ח. ד"ה בלא איבה], ח) ב"ק כו:, ט) [עי' תוספות סנהדרין עז: ד"ה סתם ותוס' ב"ק כו: סד"ה פרט וכו' מה שהניחו בתימה], י) דברים ד מב, עי' במהרש"א, כ) במדבר לה פסוק יא (או טו), ל) [וע"ע בתוס' שבת עב: ד"ה בתומר, ותוספות סנהדרין סב. ד"ה ורבנן], מ) לקמן ח ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג כלן וכו' והריס בכח הרג לפניו בהשפלתו חייב: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' וקשה ומ"ש דגבי וכו' ואיתין כדאיתא פרק כלל גדול: (ג) ד"ה ואשר וכו' פרש"י דממעט: (ד) ד"ה נשמטה השליבה מתחתיו ונפלה והרגתו השליבה אבל אם נפל האדם והרגו אדם פטור:

גליון הש"ם

גמ' בבלי דעת פרט למתכוין. עי' לקמן דף ט' ע"ב ובתוס' שם ד"ה ול"י: שם מה יער רשות. עי' לקמן דף ח' ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הא והא לגלות נ"ב גירסת הרמב"ם לנזקין ומתורץ בגירסתו קושית התוס' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שע"ח ס"ק י' י"א):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה פרט וכו' וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה. נ"ב ל"ל וזרק שתים וכ"ה בסנהדרין דף עז: בלשון התוס' ד"ה סתם. [בגמ' דב"ק כ"ו ב' מבואר כמ"ש רש"י כאן ואל"ל]:

הגהות וציונים

ח) צ"ל רבה תוס' בסנהדרין דף סב. רש"ל (גליון): ג) "אי" שבוש הדפוס ומיותר (ד"ס): ג) צ"ל לנברי (דפו"י): ד) רוב דפו"י וכת"י ונשמטה שליבה, כמו להלן: ה) בדפו"י ונשל וכ"ה בר"ח, וברש"י דפו"י ולפי המסורת ונשל כתיב, ועי' רש"י קידושין יח ע"ב ד"ה למסורת, ועי' בהג' רב"פ תאומים בילק"מ: ו) צ"ל רבה. רש"ל (גליון): ז) צ"ל ממלאה (באה"מ, וכ"ה בכת"י): ח) צ"ל בבלי (רש"ש, ומראה כהן): ט) רש"א מ"ז (גליון): י) כדפירשנו בפרק כיצד הרגל. מהר"ם (גליון): כ) צ"ל יש (מראה כהן): ל) צ"ל מיניה אלא מקום ההכאה שיש (מראה כהן): מ) עי' שפ"א דצ"ל ונשמט וקאי לעיל אבעיא דרבי אבהו: נ) עי' במהרש"ל ובמהרש"א (גליון):